

Búkũ Rútã vé rĩ

Tã búkũ rĩ vé rĩ ã ùlũngará

Búkũ 'dĩri ùlũ ú'dógú'dógú Rútã vé rĩ, Rútã ri Mõábãzĩ. 'Bá Mõábã vé rĩ pi ẹ'yĩkĩ Múngú Īsērélē vé rĩ kuyé. Īsērélégú āzi ívé 'bá 'bětĩ āsámvú gé rĩ pi be, kòpi íbíkĩ íngá Bětēlémē gá, kòpi 'dekĩ muṣu adrií Mõábã gá, ã'diātāsīyã ẹbĩrĩ 'de kòpivé āngũ agá nĩ. Īsērélégú rĩ vé ùkú Nõómé ri anji āgò be ĩrĩ, ĩrivé mvá āzi rĩ je Rútã ri nĩ. 'Bo ĩrivé ágó drã rá, āzini ĩrivé anji ĩrĩ 'dĩ'bée ùdrákĩ rá, 'yéná kukĩ Nõómé ri áyu. Nõómé kã lēé 'i újá gōō Bětēlémē gá 'dãá, Rútã kīnĩ, 'í lē muṣu vú ni gé sī ĩndĩ, Rútã ẹ'yĩ Múngú áda rĩ rá. Kòpi ã cakĩ dō Bětēlémē gá 'dãá lĩkicò rú drãāāsīyã, Múngú sē Rútã ní ágó múké, ã'bú be ni, rú ni Bõójã 'i. Bõójã ní Rútã ri jezú 'í ní ùkú rú, Bõójã ri kpá Nõómé ã tã mbaá ĩndĩ. Bõójã pi vé úyú Rútã be rĩ agá, ágó āzi anigé, rú ni Dãwúđĩ 'i, ágó rĩ 'bãgú.

Ú'dógú'dógú Rútã vé 'dĩri lũ 'bá ní kīnĩ, 'bá rĩ pi ārèvú céré ẹ'yĩkĩ dō Múngú ri rá, Múngú ri kòpi ní tākiri sē rá.

Ēlīmēlékē pi ívé 'bá 'bětĩ āsámvú gé rĩ pi be muṣu Mõábã gá

¹ Lókí 'bá tã lị'bán* rĩ pi ní ãngũ ruzú ãngũ Ìsèrélè vé rĩ agá rĩ gé, ẹ̀bírì 'de ãngũ rĩ agá ùnjí ùnjí. Ágó ãzi kūrú Bètèlémè vé rĩ agá, ãngũ Yúdã vé rĩ agá, 'du ívé ùkú ívé anji ãgõ ìrĩ rĩ pi be, 'de muṣú adrií ãngũ Mōábã vé rĩ agá 'dãlé ùkòlò. ² Ágó rĩ ã rú Èlīmèlèkè 'i, ùkú ni ã rú Nōómé 'i, ìrivé anji ìrĩ 'dĩ'bée, ãzi rĩ ã rú Mālónã 'i, ãzi rĩ Kìlìyónã 'i. Kòpivé sùrú Èfàratã, kòpi kūrú Bètèlémè vé rĩ agá, ãngũ Yúdã vé rĩ agá. Kòpi 'dekí muṣú adrií ãngũ Mōábã vé rĩ agá.

³ Nōómé ágó ni Èlīmèlèkè ní drázú, ku Nōómé pi kú ìrivé anji ãgõ ìrĩ 'dĩ'bée be. ⁴ Anji ãgõ ìrĩ 'dĩ'bée ní anji ùkú Mōábã vé ni pi jezú ì ní ùkú rú, ùkú ãzi rĩ ã rú Úrúpã 'i, ãzi rĩ Rútã 'i. Kòpi ká adrií caá 'dãlé ílì muṣurì, ⁵ Mālónã pi ní ùdrázú Kìlìyónã be ìrìtrò, kukí Nōómé ri kú anji ãkó, ágó ãkó.

Nōómé lè ívé anji ãgõ rĩ pi vé ùkú ìrĩ 'dĩ'bée pèé gòó muṣú ívé ãngá

⁶ Nōómé kã yìí ãngũ Mōábã vé rĩ gé 'dãlé kìnì, Úpí† sè ãnyãngã ka 'bá rĩ pi ní ãngũ Yúdã vé rĩ gé 'dãá, Nōómé pi ní ì útúzá ívé anji ìrĩ 'dĩ'bée vé ùkú pi be ãngũ Mōábã vé rĩ gé 'dãlé, lèzú ì újázú gòzú vùlé ãngũ Yúdã vé rĩ gé 'dãlé ùzi.

* **1:1** 1:1 'Bá tã lị'bán rĩ pi: 'Bá tã lị'bán rĩ pi Múngú ùpè kòpi nì, kòpi ã pakí rí 'bá Ìsèrélè vé rĩ pi ívé ari'ba rĩ pi drìgé sì. Kòpi rikí 'bá Ìsèrélè vé rĩ pi vé tã lị nì. Kòpi rikí kpá 'bá Ìsèrélè vé rĩ pi ruṣú lókí 'dãri gé nì. † **1:6** 1:6 Úpí: Èbèrè tì sì, Múngú zì 'ì rú Yáwè, ífíí nì, Múngú adriípi muṣú 'dání'dání rĩ 'i. Kèlìkò tì sì, 'bá Yáwè ri zì Úpí. Í ìsù lá Búkù Í'dóngará vé rĩ agá, Wùngará vé rĩ agá, Rútã vé rĩ agá, ãzini Yónã vé rĩ agá.

⁷ Kôpi ní vŭrã ĩ ní rizú adrízú 'dãri kuzú, Nõomé pi ní mužú ívé anji ũdrã'bán ĩrĩ 'dĩ'bée vé ũkú pi be, kôpi 'duki létı mužıpi Yúdã gá rĩ, kôpi újaki ĩ gōzú vúlé āngũ Yúdã vé rĩ gé 'dālé ũzi.

⁸ Kúru Nõomé ní 'yozú ívé anji ĩrĩ 'dĩ'bée vé ũkú pi ní kĩnĩ, “Īmi mvikí gōó ĩmivé āngá ĩmi ěndrėpi vúgá. Úpí ā 'bã ẹsı múké ĩmi ní, sũ ĩmi ní ẹsı múké 'bãā ĩmivé āgō ũdrã'bée gı rĩ pi ní, āzini ĩmi ní 'bãā má ní rĩ tıni. ⁹ Úpí ā sē ĩmi ní āgō ĩmi tã mba'bée múké ni pi.” Kúru ĩri ní kôpi u'dezú ẹzızú będrı sı, Rútã pi Úrũpã be, kôpi ní í'dózú ngozú. ¹⁰ Kôpi ní 'yozú Nõomé ní kınĩ, “'Bá lęki 'bã újã gōó mužı mí be trı mívé 'bã rĩ pi vúgá 'dãã.”

¹¹ Nõomé ní 'yozú kınĩ, “Má anji rĩ, ĩmi újaki ĩmi gōó ĩmivé āngá 'dālé ũzi. Ngá ĩmi ní lęzú mužú má vúgá sı ĩndĩ rĩ ā'di? Ma gō anji āgō tı đĩ, kôpi ā adrikı rı ĩmi ní āgō rú? ¹² Má anji rĩ, ĩmi újaki ĩmi gōó ĩmivé āngá 'dālé ũzi, á dę gı, má ícó gōó ágó jeé đĩ ku. Mā 'bã dō ẹsı ágó jezú, āzini mā adri dō ágó be ĩnıńã āndrũ nōri gé, mā tı dō anji āgō, ¹³ ĩmi nyo ícó tē cımgbã cazú lóki kôpi ní mbazú rĩ gé rá? ĩmi nyo ícó adri āgō ākó kôpi ũtęzú rá? Má anji rĩ, ĩmi ícókı ũtęé bã ku. Tã ĩmivé 'dĩri sē má ní ĩzāngã, ndę ĩzāngã ĩmivé rĩ rá, ā'diātāsıyã Úpı sē nóni ma ri ĩzāngã nya.”

¹⁴ Kôpi gōki ngoó đĩ ú'dúkó be ıru 'dãã. Kúru Úrũpã ní ĩdrėpi ri u'dezú ẹzızú będrı sı, ĩri ní 'dezú mužú, 'bo Rútã áwı ívé rĩ adriı kuú ĩdrėpi Nõomé be.

Nõomé pi Rútã be mviki gõo ãngũ Ìsêrelê vé rĩ gé

¹⁵ Nõomé ní 'yozú Rútã ní kīnī, “Í ndre drī ká, mí ẽ'yépi ri 'de mužú ívé 'bá rĩ pi vúgá, ãzini ívé múngú rĩ pi vúgá, ĩmi 'dekí mužú ĩri be trú.”

¹⁶ Rútã ní 'yozú kīnī, “Mí 'yo mâ ku mi, dõku mâ gõ vúlé 'dĩni ku. Vũrã mí ní mužú rĩ gé, ma mužú ĩndĩ. Vũrã mí ní mužú adrizú rĩ gé, ma kpá mužú adri mí be trú. 'Bá mívé rĩ pi, kôpi adri 'bá mávé ni, Múngú mívé rĩ, ĩri adri Múngú mávé ni. ¹⁷ Vũrã mí ní drãzú rĩ gé, ma kpá drã, ĩ ma sī vũrã 'dãri gé. Á 'du dõ tã rĩ ngaá sũ má ní 'yoó rĩ tĩni kuyé, lē Úpí ẽ ĩrĩñã ma ũnjí ũnjí, drã rĩ 'bã ãsámvú aco mí be nĩ.” ¹⁸ Nõomé kã ndree Rútã lē mužú 'í vúgá sī ĩndĩ, gõ tã ãzi 'yoó dđĩ kuyé.

¹⁹ Kúru ũkú ĩrĩ 'dĩ'bée ní 'dezú mužú, kôpi ní cazú Bêtêlémê gá 'dãlé. Kôpi kã caá Bêtêlémê gá 'dãá, 'bá kũrũ agá 'dãlé rĩ pi céré ãyãkí ãyãyã kôpivé ícángará sī. Ũkú rĩ pi ní 'yozú kīnī, “'Bá 'dĩri nyo Nõomé 'i?”

²⁰ Nõomé ní újázú kôpi ní kīnī, “Ã zĩkí ma Nõomé‡ 'i ku. ĩmi zĩkí ma MārãŠ, ã'diãtãsiyã Múngú Ũkpõ 'Dĩpa sē á cĩ drĩ ambamba. ²¹ Otu má ní fũzú mužú rĩ gé, ma ágó be, ma anjĩná be, 'bo Úpí sē má újá ma ĩgõó líkicó rú. Ngá ĩmi ní ma zĩzú Nõomé rĩ ã'di? Úpí sē á nya ĩzãngã, ãzini Múngú Ũkpõ 'Dĩpa sē má ĩsú drĩlê ũnjí.”

²² Nõomé ímví ĩgõó ãngũ Mõábã vé rĩ gé 'dãásĩ, kôpi ímvíkí Rútã Mõábãzĩ rĩ be trú. Kôpi

‡ **1:20** 1:20 Nõomé: Rú Nõomé rĩ vé ífifi ãyĩkõ. § **1:20** 1:20 Mārã: Rú Mārã rĩ vé ífifi drĩcĩrũ.

cakí Bêtêlémê gá 'dãá lókí ĩ ní rizú ùndú lizú rĩ gé.

2

Rútã pi ìsúkí ĩ Bõójã be

¹ Ágó ãzi rú ni Bõójã 'i, ágó rĩ Nõómé ágó ni Ēlímélékê vé máríté, ĩri ã'bú be, ĩri 'bá ĩ ní ìnjĩ ìnjĩ ni.

² Ụ'dụ ãlu, Rútã Mõábãzị rĩ ní 'yozú Nõómé ní kĩnĩ, “Á lē mụy ùndú u'de'bá vūgá sī rĩ pi u'dụ 'bá ẹsị be múké ícópí mǎ ìzǎ koópí ni vé ọmvụ agá.” Nõómé ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, “Mǎ mvá rĩ, 'í 'de mụy ìyí.” ³ Kúru Rútã ní 'dezú mụzú, ĩri ní fizú ọmvụ agá 'dǎá, ĩri ní í'dózú ùndú rĩ u'dụzú 'bá ùndú lị'bá rĩ pi ã vùdrị gé sī. Gõ á má ìsú ǎkũdē 'i ri ẹzị rĩ nga Bõójã adriipi sùrú Ēlímélékê vé rĩ agá rĩ vé ọmvụ agá.

⁴ Bõójã ní ícázú Bêtêlémê gá 'dǎásī, ĩri ní 'bá ùndú lị'bá rĩ pi ẹzizú kĩnĩ, “Úpí ã adri ĩmi be!” Kọpi ní újázú kĩnĩ, “Úpí ã sē mí ní tǎkiri!”

⁵ Bõójã ní 'bá ùndú lị'bá rĩ pi vé ǎmbúgú zizú kĩnĩ, “Ūkú adriipi ízónǎ rú 'dǎri ã'di 'i?”

⁶ 'Bá ùndú lị'bá rĩ pi vé ǎmbúgú rĩ ní 'yozú kĩnĩ, “Ūkú rĩ Mõábãzị, kọpi íbíkí ímụ ǎngũ Mõábǎ vé rĩ gélésī Nõómé be trụ. ⁷ Ūkú rĩ zị té ma ụ'bùtịǎ rĩ sī kĩnĩ, 'í lē ùndú u'de'bá vūgá sī rĩ pi u'dụ 'bá ùndú lị'bá rĩ pi ã vùdrị gé sī. Ūkú rĩ í'dó té ẹzị ngaá ụ'bùtị, cĩmgbá ícázú sǎ nōri gé, mụ uvuú sǎǎ be mǎdǎ ǎpǎlá ã ndúgé.”

⁸ Kúru Bõójã ní 'yozú Rútã ní kĩnĩ, “Mǎ mvá rĩ, 'í yì drĩ ma kǎ, ã mụkí ùndú u'de'bá vūgá sī

rĩ u'dụụ ọmvụ ãzi agá ku, lě mĩ fũ ọmvụ nōri agásĩ ku. Īmi adrikí mávé átí'bá ũkú rú nō'bée be nōgó. ⁹ Lě mĩ ndre āgō rĩ pi dō ri ũndú rĩ lị ọmvụ agá 'dǎá wōọkō ngōri gé, 'í 'de ũkú adri'bá átí'bá rú rĩ pi ã vùdrị gé sĩ. Á 'yo āgō rĩ pi ní gí, kọpi ã 'okí mi ũnjí ku. Yịí úvá ndě dō mi gí, 'í mụ yịí āgō rĩ pi ní dǎá ũdrí agá 'dǎri ĩbēé mvụy."'

¹⁰ Rútã ní kũmũcí ũtịzú vũgá, ĩri ní 'í drị sịzú nyọkú gé 'dǎá, ĩri ní Bōójǎ ri zịzú kĩnĩ, "Ma jǎkǎzị, ngá mí ní ẹsị múké 'bǎzú má ní, āzini mí ní mǎ tǎ 'dụzú 'bǎzú āmbúgú rĩ ã'di?"

¹¹ Bōójǎ ní újázú ĩri ní kĩnĩ, "Mí ágó ni ní drǎzú rĩ ã vùdrị gé, tǎ mí ní 'oó mĩ ìdrẹpi ní rĩ, ũlũkí má ní céré. Tǎ mí ní mí ẹtẹpi ri kuzú, mí ẹndrẹpi ri kuzú, mívé āngũ kuzú ímúzú adrizú 'bá mí ní ũkụ ni nị kuyé nō'bée be nōri, ũlũkí má ní gí.

¹² Lě Úpí ã sē mí ní āndēma āmbúgú tǎ mí ní 'oó rĩ sĩ, Múngú Īsērélě rĩ pi vé mí ní ífí ĩrivé ụpìlẹ'bí ã ndúgé rĩ ã ũtē mi."

¹³ Rútã ní 'yozú kĩnĩ, "Āmbúgú mávé rĩ, lě mĩ 'bǎ ẹsị múké má ní mụzú nyonyo, mǎ ã adri dō átí'bá mívé ni kuyé drǎáāsīyǎ, tǎ mí ní átá múké mǎ ẹsị ũmīzú 'dĩri, sē má ní āyīkō."

¹⁴ Kǎ caá sǎ ínyá nyazú rĩ gé, Bōójǎ ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, "Mí ímú nōgó, 'í 'dụ pánga rĩ dũú tịbị agá 'dǎá." Kúru Rútã ní úrízú 'bá ũndú lị'bá rĩ pi ã gǎrǎ gá, Bōójǎ ní ũndú ĩ ní ụsị rĩ sězú ĩri ní, Rútã ní ũndú rĩ cizú ẹpízú, ĩri ní ĩmbítǎ ni kuzú. ¹⁵ Rútã kǎ gōó ngáá ũndú rĩ u'dụngará gá 'dǎá, Bōójǎ ní átázú ívé átí'bá āgō rú rĩ pi ní kĩnĩ, "Rútã lě dō ũndú rĩ u'dụụ úlílí ĩ ní úmbé rĩ

pi ãsámvú gé sī, ã 'yokí ìri ní tã ùnjí ku. ¹⁶ Ìmi unjekí ùndú rĩ pi úlíli rĩ pi agásí ú'bé vūgá, ã u'du rí 'í ní, ã 'yokí ìri ní tã ùnjí ku."

¹⁷ Rútã ní ùndú rĩ u'duzú cĩmgbá ùndréṅá gá, co ùndú rĩ ùvú sī tré mĩlĩmĩlĩ, ù'bĩ ùndú rĩ caá kílõ mụdrĩ drĩ ni ìrĩ. ¹⁸ Ìri ní ùndú rĩ 'duzú mụzú kũrú agá 'dãá, ìri ní i'dazú 'ì ìdréṗi ní. Ìri ní ùndú ì ní ụsĩ, 'í ní cí tí rĩ vé ìmbítã jizú sězú 'ì ìdréṗi ní.

¹⁹ Ìdréṗi ní ìri zizú kĩnĩ, "Àndrũ 'í mụ ùndú rĩ u'duú íngũgá? 'Í nga ẹzĩ rĩ íngũgá? Tãkiri ã adri 'bá mĩ ìzã koopi rĩ be." Kúru Rútã ní 'bá 'í ní ẹzĩ ngazú vú ni gé rĩ lüzú 'ì ìdréṗi ní kĩnĩ, "Ágó má ní ẹzĩ ngaá ìri vúgá àndrũ rĩ, rú ni Bõójã 'i."

²⁰ Nõomé ní 'yozú 'ì ùkú ni ní kĩnĩ, "Úpí riipi ẹsì múké 'bãápi 'bá idri rú rĩ pi ní, àzini 'bá ùdrã'bá gí rĩ pi ní rĩ, ã 'bã tãkiri ágó 'dãri drĩgé. Ágó 'dãri 'bávé máríté ṗiṛi ni, ìri 'bávé nyõõkú je gõ vúlé nĩ."

²¹ Rútã Mõábãzĩ rĩ ní 'yozú kĩnĩ, "Ágó rĩ 'yo má ní kĩnĩ, mã áwí adrii 'bá ùndú lị'bán rĩ pi be trú cĩmgbá sã kọpi ní ìvé ãnyãngã ìkũnãzú dezú céré rĩ gé."

²² Nõomé ní 'yozú Rútã ní kĩnĩ, "Mã mvá rĩ, ìri múké, 'í mụ ùndú rĩ u'duú ìrivé átí'bán ùkú rú ri'bán ãnyãngã ìkũnã'bán rĩ pi ã vùdrĩ gé sī, ã'diãtãsiyã 'bã àzi vé ọmvú agá, ã 'okí rí mĩ ùnjí ku."

²³ Kúru Rútã ní rizú ùndú rĩ ã vùdrĩ u'duzú átí'bán ùkú rú ri'bán ẹzĩ nga'bée Bõójã ní rĩ pi ã vùdrĩ gé sī, cĩmgbá kọpi ní ãnyãngã rĩ ìkũnãzú dezú rĩ gé. Rútã pi rikí adrii ìdréṗi be trú.

3

Nõómé ẹ̀zì tã Rútã ní

¹ Ụ'dú àlu, Rútã ìdrẹ̀pì Nõómé ní 'yozú Rútã ní kīnī, “Mâ mvá rī, lē mâ ndā mí ní 'bẹ̀tì mi rụ̀pì múké ni. ² Bõójã mí ní ùndú rī u'dụ̀ ìrivé àtí'bá ùkú rú ẹ̀zì nga'bée rī pi ã vùdrī gé sī rī, ìri 'bávé máríté. Àndrũ ìnị́nà sī, Bõójã ri mụ ùndú ndrì vūrã ì ní rizú ùndú cozú rī gé. ³ Mí ùjī mi, 'í trì mi ùdu ngũ̀pì ndrīndrī ni sī, 'í su bõngó múké ni. 'Í 'de mụ̀ vūrã ì ní ùndú cozú rī gé 'dāá, 'bo mī sē ã nī áamá 'yozú kīnī mi 'dāá'dā 'dīni ku, 'í tē, ã nya ívé ínyá, āzini ã mụ̀ ívé ngá dé. ⁴ Bõójã la dō vūgá gí, 'í ndre vūrã ìri ní lazú rī, 'í mụ̀ bẹ̀lẹ̀ngíṭi rī ọ̀wú pá ni gé sī, 'í la vūgá. Ìri tã 'í ní lēé mī 'dụ ngaá rī lū mí ní rá.”

⁵ Rútã ní újázú ìri ní kīnī, “Tã mí ní 'yoó 'dīri, ma 'dụ nga rá.”

Rútã ã'yī tã Nõómé ní ẹ̀zì 'í ní rī ngaá rá

⁶ Rútã ní 'dezú mụ̀zú vūrã ì ní rizú ùndú cozú rī gé 'dāá, sū ìdrẹ̀pì ní lūú 'í ní rī tị̀nì.

⁷ Bõójã kã ínyá rī nyaá, āzini kã ívé ngá mụ̀vụ̀ dé, gō adrií āyīkō sī, ìri ní mụ̀zú lazú vūgá, la ùndú ì ní drōó rī ã gārã gá. Rútã ní 'i njezú mụ̀zú, ìri ní bẹ̀lẹ̀ngíṭi pá ni gé rī ọ̀wú́zú, ìri ní lazú pápálésīla. ⁸ Kã caá ìnị́ ágágá, Bõójã ní aruzú āyāngará be, kã 'i újá, ìsú ùkú la kú 'i pápálé gélésīla.

⁹ Bõójã ní zìzú kīnī, “Mí ã'di 'i?” Ùkú rī ní 'yozú kīnī, “'Bá rī ma 'i mívé àtí'bá Rútã 'i. Mí ísé mívé

bêlêngířĩ ě tị mã drĩ ọ̀zũzú ãní,* ã'diãtãsiyã mi mávé máríté, mi 'bávé máríté pịřĩ ni, mi 'bávé nyọ́ọkú je gô vúlé nĩ."

10 Bõójã ní újázú kĩnĩ, "Mã mvá rĩ, Úpí ã 'bã tãkiri mí drĩgé. Ẹsị múké mí ní 'bãá má ní 'dĩri, ndě mí ní 'bãá mí ìdrépị ní rĩ rá. 'Í 'bã mị anji ãgõ adri'bá ã'bú be, dõku ã'bú ãkó rĩ pi drĩgé kuyé. 11 Mã mvá rĩ, 'í 'o ữrĩ sĩ ku. Ngá mí ní zịĩ má tị gé rĩ, má sê mí ní rá. 'Bá kũrú agá rĩ pi ãrẽvú céré nĩkí áamá rá 'yozú kìnĩ, mi ùkú adripi tã be múké ni. 12 Ádarú ma kõdõ ícõ nyọ́ọkú rĩ je gô vúlé nĩ, 'bo máríté ãzi pịřĩ pịřĩ nyọ́ọkú rĩ jeepi ni anigé. 13 Lẽ mĩ adri nõgõ ìnịñá nõri sĩ, ãngũ rĩ kãdõ ọ̀wụ, máríté rĩ ã'yĩ dõ nyọ́ọkú rĩ jeé gõó vúlé rá, ìri múké, ã je gõó ìyí. 'Bo gã dõ jegá sĩ, ádarú Úpí ẹnreřĩ gé, ma tã rĩ 'du nga rá. 'Í la nõgõ cĩmgbá cazú ữ'bùřĩñá gá."

14 Kúru Rútã ní áwízú lazú ágó rĩ ã pápálé gá 'dĩgé, cĩmgbá ữ'bùřĩñá gá, 'bo íngá ìnõgõsị, sã 'dãri 'bá ãzi ícõ ógúpị ri nĩ ãmá ku. Kúru Bõójã ní 'yozú kìnĩ, "Lẽ 'bá ãzi ã nĩ ãmá 'yozú kìnĩ, mi vũrã ùndú cozú rĩ gé nõgõnõ 'dini ku."

15 Bõójã ní kpá 'yozú kìnĩ, "Mí ìjị mívé bõngó mí ní 'beé mĩ rụ'bá gá 'dĩri, mí aja vũgá 'dĩgé." Bõójã ní ùndú rĩ yĩzú ngá ã 'a áziyá, ữ'bĩ caá kílõ pũkú na, ìri ní dãzú bõngó rĩ agá 'dãá, ìri ní 'duzú 'bãzú Rútã drĩgé. Kúru Bõójã ní 'i újázú gõzú vúlé kũrú agá 'dãá.

---

* 3:9 3:9 Mí ísé mívé bêlêngířĩ ě tị mã drĩ ọ̀zũzú ãní: Mèrè Ẽberè pi vé rĩ gé, tã 'dĩri vé íffí lũ kìnĩ, Mí ẹ'yí ma mí ní ùkú rú.

16 Rútã kã caá 'í ìdrépi Nõómé vúgá 'dãá, ìdrépi ní 'yozú ìri ní kīnī, “Mâ mvá rī, tã rī 'o 'i íngóni?” Kúru Rútã ní tã Bõójã ní 'oó 'í ní rī ùlüzú céré 'í ìdrépi ní. 17 Ìri ní gõzú 'yozú kīnī, “Sē má ní ùndú ngá ã 'a áziyá, ã'diātāsīyã kīnī, má ícó ìgõó mâ ìdrépi vúgá nōlé drī be ule ku.”

18 Kúru Nõómé ní 'yozú kīnī, “Mâ mvá rī, lē mī ùtē tã ímúpi 'i ngaápi rī ési be mādã. Tã 'dīri sē ágó rī ã úmī tu pá ãndrū ku, cīngbá ìri ní tã 'dīri útúngará gá.”

4

Bõójã je Rútã ri 'í ní ùkú rú

1 Bõójã mụ úrí kuú kūrú rī vé kẹ̀tìlẹ́* gá 'dãá. Máríté Bõójã ní tã ni 'yoó ìri nyõókú rī je nī rī kã ícá, Bõójã ní ìri zizú kīnī, “Ùndìgó, mí ímú má vúgá nōó, mí ímú úrí vūgá.” Kúru máríté rī ní mụzú úrízú vūgá. 2 Bõójã ní 'bá ambugu rī pi ùpèzú mụdrī, ìri ní 'yozú kīnī, “Lē ìmi úríkí 'dīgé.” Kúru kòpi ní úrízú vūgá.

3 Kúru ìri ní 'yozú máríté rī ní kīnī, “Nõómé ímúpi ãngū Mõábã vé rī gélésī rī, lē 'bá édrípi Èlímèlèkè vé nyõókú uruko uzijí rá. 4 Má ùsū, á lē tã ni íjì ùlūú mí ní, mī je rí nyõókú rī, 'bá úrí'bá nō'bée ã nīkí rí ìndī, ãzini mávé 'bá ambugu rī pi ã nīkí rí tã ni ìndī. Mí dō je rá, 'í je. 'Bo 'i je dō ku, 'í lū má ní, mâ nī rí 'yozú kīnī, 'í je ku. ã'diātāsīyã nyõókú rī ícókí sēé jeé 'bá túngú ni

* 4:1 4:1 Kūrú rī vé kẹ̀tìlẹ́: Kūrú rī vé kẹ̀tìlẹ́ 'dīri, ìri vūrã 'bá Ìsèrèlè vé rī pi ní rizú tã útúzó ni.

ní ku, mi je nĩ, ãzini ma je nĩ.” Máríté rĩ ní 'yozú kĩnĩ, “Ma je rá.”

⁵ Kúru Bõójã ní 'yozú kĩnĩ, “’U'dú mí ní nyõòkú rĩ jezú Nõómé vúgá rĩ gé, mi kpá Rútã õwúzìgò ágó ni drãápi gí 'dĩri é'yì mí ní ùkú rú, nyõòkú 'dĩri ã adri rí ãvũ rĩ vé ni, ãzini ìrivé úyú rĩ pi vé ni.”

⁶ Kúru máríté rĩ ní 'yozú kĩnĩ, “Má ícò nyõòkú rĩ jeé ku, ã'diãtãsiyã nyõòkú má ní jeé 'dĩri, ì ímù 'dù má drìgè sĩ rá. Lẽ mì je nyõòkú rĩ nĩ, á je ku.”

⁷ Ọtú mēřē Īsērélē rĩ pi vé rĩ gé, kòpi kádō ngá ufuú, 'bá ãzi ri ívé mõrõkú nje sē 'í ógúpì ní. 'Dĩri lū 'yozú kĩnĩ, tã rĩ útúkí gí.

⁸ Kúru máríté rĩ ní 'yozú Bõójã ní kĩnĩ, “'Í je nyõòkú rĩ ìyí.” Īri ní ívé mõrõkú njezú 'í pá gá sĩ.

⁹ Kúru Bõójã ní 'yozú 'bá ambugu rĩ pi ní, ãzini 'bá rĩ pi ní céré kĩnĩ, “Āndrũ sĩ, ìmi ndrekí tã rĩ ìmì mị sĩ gí, á je ngá Ēlímélékē vé rĩ, Kĩlìyónã vé rĩ, ãzini Mālónã vé rĩ Nõómé vúgá gí. ¹⁰ Má é'yì kpá Mālónã vé õwúzì Rútã Mõábãzì rĩ má ní ùkú rú gí, ãvũ rĩ vé rú ã adri rí ùgõgõ, ãzini mâ mba rí ngá ìrivé rĩ ã tã. Īrivé rú ã ãvĩ rí 'bá ìrivé rĩ pi ãsámví gé sĩ ku, ãzini ìrivé kũrú agásì ku, ãndrũ sĩ, ìmi ndrekí tã rĩ ìmì mị sĩ gí.”

¹¹ Kúru 'bá ambugu rĩ pi 'bá adri' 'bá kẹ̀tìlè gá rĩ pi be, kòpi ní 'yozú kĩnĩ, “'Bá ndrekí tã 'dĩri 'bã mị sĩ gí. Úpì ã sē ùkú riipi ìmùpi mí vúgá 'dĩri ní anjĩná sũ Īri ní sēē Rãélē pi ní Láyã† be rĩ tĩnì, ùkú 'dĩ'bée tìkì úyú Īsērélē vé rĩ pi nĩ.

† 4:11 4:11 Rãélē pi vé tã Láyã be rĩ: Rãélē pi vé tã Láyã be rĩ, 'í lã Í'dóngará 29-33.

Lê mî adri ã'bú be kûrú Ēfāratã vé rĩ agá 'dĩgé, mî rú ã kụkụ Bētēlēmē gá 'dĩgé. ¹² Lê Úpí ã sē ĩmi ní anjĩná ũkú mváná rú 'dĩri be, 'bětĩ mívé rĩ ãsámvú gé, lê ĩmi tĩkí anjĩná sũ Pěrézĩ vé rĩ tĩnĩ, Yúdã pi Tãmárã be, kòpi tĩkí Pěrézĩ‡ rĩ nĩ.”

¹³ Kúru Bōójã ní Rútã ri é'yízú 'í ní ũkú rú. Bōójã pi ní adrizú Rútã be, Úpí sē Rútã įsú 'a, ĩri ní mvá ágóná tizú. ¹⁴ Ũkú rĩ pi ní 'yozú Nōómé ní kínĩ, “Ē ingúkí Úpí ri, ãndrũ sĩ, Úpí sē mí ní mvá ágóná ímũpi mívé ngá ě tĩ rụpĩ ni gĩ, ĩrivé rú ã kụ āngũ Įsērélē vé rĩ agá mužú nyonyo. ¹⁵ ĩri sē mi adri āyĩkō sĩ, mí kãdō ícã ārãkã rú, ĩri mî tã mba nĩ. Ā'diãtãsiyã mî ũkú ni mi lēepi lēlē rĩ, tĩ ĩri nĩ. ĩrivé tã 'oó múké rĩ, ndē anji ězĩrĩ pi vé rĩ rá.”

¹⁶ Nōómé ní mváná rĩ 'duzú ruzú 'í drĩgé, ĩri ní mváná rĩ ã tã mbazú. ¹⁷ Ũkú adri'báná 'dãgá rĩ pi kínĩ, “Nōómé ri mvá be.” Kòpi ní mváná rĩ ã rú 'dazú Ōbédē 'i. Ōbédē ní Yésē rĩ tizú, Yésē ní Dãwúdĩ§ ri tizú.

E'biṗi Dãwúdĩ vé rĩ pi

¹⁸ Úyú Pěrézĩ vé rĩ pi 'dĩ: Pěrézĩ tĩ Ēzĩrónã ri, ¹⁹ Ēzĩrónã tĩ Rámã ri, Rámã tĩ Āmĩnãdábã ri,

‡ **4:12** 4:12 Pěrézĩ: Pěrézĩ, Yúdã, ãzini Tãmárã vé tã, 'í lã Í'dóngará 38:6-30. § **4:17** 4:17 Dãwúdĩ: Múngú įpē Dãwúdĩ ri adrii 'bãgú Įsērélē rĩ pi vé ni, ězi kínĩ, 'bãgú ú'dí ri ímũ ĩfũ ĩrivé úyú agá, ĩri mālũngã rĩ rụ mužú 'dãni'dãni, 'bãgú rĩ Yésũ Kúrisitō 'i. 'Í lã Sãwúmã 132:11-12; Ězi 2:30. Tĩkí Dãwúdĩ ri įsú ãkũdē ílĩ rĩ ca élifũ ãlu (1,000) gĩ, ílĩ 'dãri gé, įsú tĩkí drĩ Yésũ Kúrisitō ri kuyé. 'Í lã 1 Sãmüélē 16-30; 2 Sãmüélē 1-24; 1 'Bãgú 1-2.

20 ãmĩnãdábã tĩ Nãsonã ri, Nãsonã tĩ Sãlĩmónĩ ri,
21 Sãlĩmónĩ tĩ Bõójã ri, Bõójã tĩ Őbédē ri, 22 Őbédē
tĩ Yésē ri, Yésē ní Dãwúđĩ rĩ tizú.

Ū'dúkó Múké Múngú vé rị
Keliko: Ū'dúkó Múké Múngú vé rị New Testament+
copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Keliko)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

14717198-957a-524c-b31f-2c3197945b20